

УДК 342.22:328.185:330.16(477)

Р.В. Кутузов
ORCID: 0009-0001-5525-947X

А.А. Попов
ORCID: 0000-0003-1285-9296

СУЧАСНА КЛЕПТОКРАТИЧНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВИ: ПРАВОВИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТИ

В статті аналізуються доктринальні визначення поняття клептократичної моделі держави, а також класифікується механізм її застосування. Запропонована на дискусійний розгляд схема клептократичного механізму державного управління.

На думку авторів, відповідно до багатоваріантності проявів самого явища для дослідження клептократії, слід застосувати міждисциплінарний підхід. Різноманітний причинний комплекс робить його предметом досліджень для політологів, юристів, державних управлінців, соціологів, істориків, економістів та філософів.

Піддаючи критиці тезу про обов'язкову притаманність клептократичних рис демократичним формам державного управління, автори, в той же час, вважають, що економічні реалії при клептократії не відповідають їх юридичному закріпленню.

Клептократія не тільки підриває перспективи залучення іноземних інвестицій, але й активно використовують на свою користь міжнародні відносини держави.

Таким чином, необхідно говорити про обов'язкову міжнародну складову будь-якої, незалежно від, так би мовити, «державної приналежності» клептократії. Особливої уваги заслуговують так звані формальний і неформальний механізми, які використовують клептократи.

Ключові слова: клептократія, внутрішні фактори клептократії, зовнішні фактори клептократії, формальні та неформальні інститути влади при клептократії, корупція, державні кошти, лобізм, політичний режим, клептократична квазіеліта.

DOI 10.34079/2518-1319-2025-15-29-83-91

Постановка проблеми. Для України, незважаючи на війну з російським агресором, важливим внутрішнім і зовнішнім завданням залишається боротьба з корупцією. В статті 3 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» зазначено, що верховенство права, належне врядування, боротьба з корупцією, боротьба з різними формами транснаціональної організованої злочинності й тероризмом, сприяння сталому розвитку і ефективній багатосторонності є головними принципами для посилення відносин між Сторонами (Угода про асоціацію, 2014).

Однією із базових складових корупції ряд дослідників вважають існуючий в країні режим. При тому, що вони виділяють його особливий вид – клептократію, спільний висновок про його природу відсутній, що свідчить про непереконливість окремих аргументів.

Мета статті: Метою дослідження є здійснити загальний аналіз моделі держави, яка характеризується як системоутворююча і формує підстави охарактеризувати державу як клептократичну на інституційному рівні.

Розкрити (визначити) та проаналізувати основні елементи клептократичної моделі як устрою, зорієнтованого на ключову стратегію формування джерел доходів правлячою псевдоелітою, шляхом перерозподілу ресурсів та активів, корупційних трансакційних витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і деякі практичні аспекти клептократії досліджували як українські правознавці та економісти, так і зарубіжні. Серед них наступні науковці такі як; І. Єфименко, В. Кузь, В. Пелішенко, Р. Пустовійт, В. Романченко, Н. Трусова, Д. Ядранський, Д. Вовк, С. Джолос. Ю. Кононенко, Д. Сковронський. Даній тематиці приділяли увагу О. Петінова, представниця філософського напрямку, І. Лопушинський – управлінського та ін.

Різномісність репрезентованих наукових праць свідчить про різноплановий підхід до вивчення клептократії. Це вимагає належної профільної оцінки та обґрунтування.

Відповідно до багатоваріантності проявів самого явища для дослідження клептократії слід застосувати міждисциплінарний підхід. Різномісний причинний комплекс робить його предметом досліджень для політологів, юристів, державних управлінців, соціологів, істориків, економістів та філософів.

Водночас, у їхніх та інших розвідках більшою мірою досліджувалися негативні прояви клептократії в Україні до Революції Гідності і меншою – вивчаються шляхи попередження та ліквідації цього явища в сучасній Українській державі. Майже повністю відсутні пошуки зв'язку клептократії з міжнародними, в тому числі міждержавними відносинами та їх взаємовплив.

Виклад основного матеріалу. Однією з принципових тез деяких дослідників клептократії є твердження про обов'язкову притаманність клептократичних рис демократичним формам державного управління. Наприклад, оцінюючи досить критично можливості демократії, як винаходу Заходу, Ю. Кононенко і С. Джолос пропонують; «дослідити сутність народовладдя; висловити думку щодо того, чи є демократія владою більшості, чи, навпаки, політтехнологією здобуття влади меншістю та циркуляції політичних еліт; вказати на клептократичну сутність демократії та ризики її балансування між тиранією та охлократією; виявити суперечність між ідеями демократії та єством внутрішнього і зовнішнього державного суверенітету; критично осмислити т. зв. «право на повстання» як крайній вияв демократії; вказати на небезпеку впливу іноземців на діяльність держави в умовах демократії; окреслити олігархічну природу політичного режиму в окремих державах, що активно пропагують ідеї народовладдя; запропонувати альтернативні демократії форми організації суспільно-політичного буття тощо»(Кононенко, Джолос, 2020, с.29).

Зокрема, Ю. Кононенко і С. Джолос підкреслюють, що «у сучасності вибори пов'язані з істотними витратами, тож переможець у першу чергу дбатиме про їх повернення або про їх «відпрацювання» на користь свого «спонсора». Таким чином, влада, обрана шляхом демократичних виборів, є, певною мірою, клептократичною» (Кононенко, Джолос, 2020, с.31).

Отже, для нас є очевидним поєднання в думці цих вчених в одне ціле двох понять: демократії, як форми політичного режиму і цілей переможця-очільника влади та їх ототожнення.

Невипадково, на думку Ю. Кононенка і С. Джолоса, «Революція гідності» 2013–2014 р. призвела до цілком закономірних наслідків, таких як: а) заміна однієї неефективної клептократичної влади на іншу (таку ж саму)» (Кононенко, Джолос, 2020, с.40).

І далі: «Існує нагальна необхідність перегляду наявних форм демократичної організації політико-правового буття, наприклад, введення певних обмежень щодо

пасивного та активного виборчого права, удосконалення виборчого законодавства шляхом створення корпусу мажоритарників, висунутих від партій тощо. Перспективним напрямком подальшої розробки відповідної проблематики вбачається дослідження теорії і практики альтернативних демократії форм організації суспільно-політичного життя, як традиційних, типу аристократії, партократії, авторитаризму та етатизму, так і новітніх, на кшталт епістократії, ноократії, меритократії, справократії тощо» (Кононенко, Джолос, 2020, с.41).

Залишаючи осторонь підсумкове резюме і поради вказаних дослідників, зокрема, за брак в них аргументації, скажемо, що стосовно суджень значимості політичного режиму демократії існують і діаметрально протилежні названій точки зору:

«Демократична держава, пишуть інші науковці – Д.О. Вовк і І.А. Єфіменко, – це завжди держава з ринковою економікою, що є необхідним фундаментом реалізації економічних прав людини, тоді як тоталітаризм ґрунтується на адміністративно-командній економічній системі, без якої всезагальний державний контроль за громадянами не є можливим ні ресурсно, ні організаційно» (Вовк, Єфіменко, 2011, т.5, с.141).

Останнє, на думку Д.О. Вовка і І.А. Єфіменко, пояснюється тим, що «те, що для правника є ненормальним, антиправовим, для економіста становить один з можливих варіантів розвитку економічних відносин, що потребує відповідного дослідження» З об'єктивними суперечностями не слід плутати суперечності суб'єктивного рівня, зумовлені недосконалим законодавством, порушенням правил юридичної техніки в його створенні, ігноруванням економічних закономірностей з боку законодавця тощо. Недопущення і усунення цих суперечностей є важливим напрямом нормотворчої діяльності. Важливою тут є увага до економічної ефективності прийняття нормативно-правових актів (тобто до цілей їх прийняття і ресурсів, потрібних для втілення їх у життя) на етапі підготування останніх» (Вовк, Єфіменко, 2011, т.5, с.142).

«Аналіз пояснювальних записок до законопроектів, що подаються на розгляд Верховної Ради України, свідчить, що суб'єкти законодавчої ініціативи часто майже не приділяють уваги фінансово-економічному обґрунтуванню пропонованих проектів, зводячи це обґрунтування до питань бюджетного фінансування. Це, звичайно, погіршує якість законодавчого матеріалу» (Вовк, Єфіменко, 2011, т.5, с.142).

Неважко помітити, що попри згадану розбіжність двох підходів, в одному вони єдині: економічні реалії при клептократії не відповідають їх юридичному закріпленню.

Згідні з тим, що узагальненою категорією, якою позначається вся сукупність економічних відносин, є економічне життя. Воно реалізується через економічну діяльність та поведінку людини певної історичної епохи, якій відповідає певний тип економічних відносин, що залежить та обумовлюється формою власності на засоби виробництва. Економічне життя локалізується в економічній сфері суспільства, в якій економічна людина є головним економічним суб'єктом. Формою вияву економічного життя є господарювання, його рушійною силою – економічні інтереси (Петінова, 2018, вип.6, с.108).

З юридичної точки зору, зауважимо, тим не менш, що фраза О.Б. Петінової: «певний тип економічних відносин...обумовлюється формою власності на засоби виробництва» є занадто категоричною. Для економічної ситуації, що аналізується з меркантильної позиції необов'язково мати саме у власності засоби виробництва: головне мати доступ до ресурсів, якими є природні копалини, бюджетні кошти і ін.

Доступ до ресурсів, в свою чергу, залежить від того, про які саме ресурси йдеться, а також від того, які є правові, соціальні та економічні механізми для їх розподілу та використання. Наведемо для прикладу «Види ресурсів для особистого збагачення» (рис. 1).

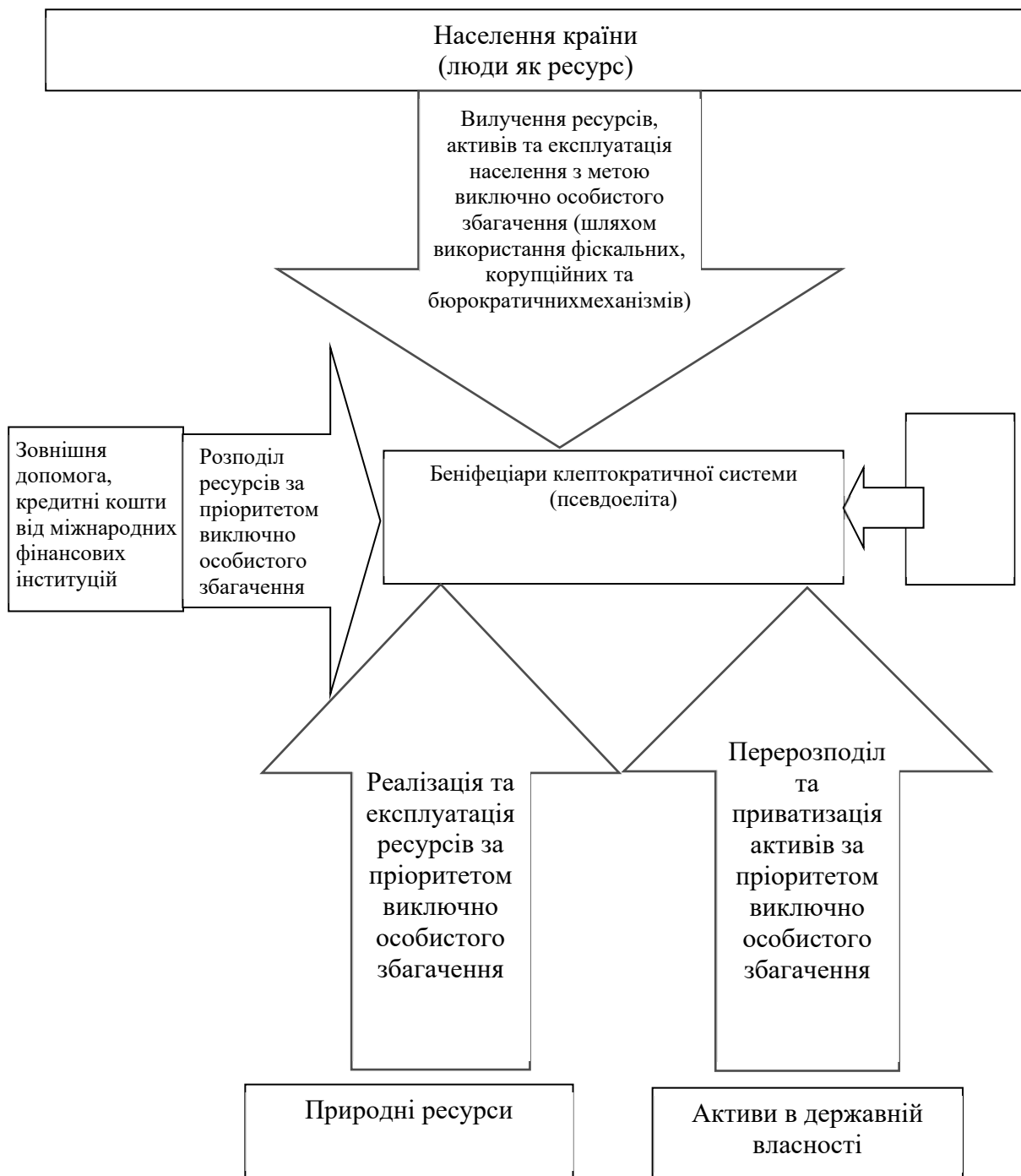

Рис. 1. Види ресурсів для особистого збагачення

Зрозуміло, в кожному випадку необхідно встановлювати конкретний економічний та правовий механізми використання цих ресурсів.

Наприклад, мова може йти про свідому максимізацію фіскального, корупційного, бюрократичного навантаження для «населення» з метою максимально можливого перерозподілу ресурсів від «населення» до провладної верхівки, без врахування очевидного нищівного впливу на економіку в середньо-, та довгостроковій перспективі. Яскравим прикладом та ілюстрацією є повне ігнорування владою аксіоматичної концепції Кривої Лаффера (англ. Laffer curve) яка характеризує залежність бюджетних доходів від середнього рівня податкових ставок у країні (Laffer, 2004).

Наполягаємо, що розмова далеко не завжди повинна вестись в публіцистичних термінах. Так, «клептократія (з грец. Κλέπτεiv – красти, грец. Κράτος – влада) – публіцистичний термін, яким позначають владу крадіїв, систему влади в умовах якої корупція та фінансові зловживання державних чиновників та політиків стають одним з основних стрижнів життя суспільства» (Хвиля, 2024).

Зауважимо тут, що в кримінальному законодавстві багатьох країн термін «крадіжка» має досить конкретне значення. Так, відповідно до ч.1 ст.278 Кримінального кодексу Польської Республіки крадіжка – «хто забирає для присвоєння рухому чужу річ, підлягає покаранню позбавлення волі на термін від 3 місяців до 5 років» (Юрист в Польщі, ст. 278, ч.1).

Із зрозумілих причин важко уявити, наприклад, очільника державного органу, який особисто виймає із сейфу казначейства готівку і кладе її собі в нагрудну кишеню.

Клептократія у вищезгаданому контексті – це швидше ідеологічне кліше, що позначає такий політичний режим, при якому основні державні рішення мотивовані, в першу чергу, безпосередньою матеріальною зацікавленістю вузької групи осіб, які ці рішення приймають.

Отже предметне наповнення характеристики клептократії вимагає вказівки на конкретні риси цього явища. Вивчення відповідних точок зору свідчить про те, що для клептократії характерна корупція, лобізм та нехтування виконанням довгострокових цілей (Хвиля, 2024).

На думку І.П. Лопушинського, клептократичні режими «засновані на збільшенні впливу політиків, які перебувають при владі, та їхнього особистого благополуччя і в разі потреби отримання особистого зиску в галузі державних закупівель, державна скарбниця при цьому використовується як особистий сейф керівництва країни, розподіл тендерів нагадує приналежність до особистих платних послуг, отримання ж при цьому «своїх» частки не вважається чимось дивним (Лопушинський, 2016).

Як відомо, клептократія зазвичай пов'язана з мафіозними державами, з корумпованими формами авторитарних урядів. Зокрема, з диктатурою, олігархією, військовими хунтами чи якимись іншими формами автократичних або заснованих на кровних зв'язках урядів через можливість клептократії персонально контролювати використання державного бюджету.

Термін «клептократія» було запроваджено наприкінці 80-х років ХХ століття для позначення частини апарату державної влади та низки авторитарно-тоталітарних режимів, що використовують своє становище для особистого збагачення шляхом розкрадання державних коштів. Теоретико-методологічну базу дослідження клептократії було закладено ще в публікаціях М. Вебера та Р. Мертон, які описували відносини в патронажних системах, вказували на такі явища, як кризова корупція, коли підприємці не можуть працювати без рішень влади, що самі по собі є предметом торгу, на патронаж «босів», заснований на партійних, родинних засадах (Лопушинський, 2016).

Висловлюємо згоду з І.П. Лопушинським, що наслідки подібних режимів у політиці, економіці й сфері державних прав є згубними для націй, які знаходяться під пригнобленням клептократів. Клептократія часто підриває перспективи залучення іноземних інвестицій і різко послаблює внутрішній ринок та міжнародну торгівлю. У той же час, як клептократи користуються для особистих потреб коштами своїх громадян, «відмиваючи» гроші і витрачаючи державні кошти на розкіш, якість життя будь-якого громадянина, який живе в умовах клептократії, неухильно падає (Лопушинський, 2016).

Однак, це явище не тільки негативно впливає на рівень міжнародних відносин держави, але і активно їх використовує на свою користь.

Клептократія, або «правління злодіїв», надто довго ігнорувалося в основних

зовнішньополітичних дискусіях(Chilli, Pepper, 2021).

«Глобалізація створила золотий вік відмивання грошей, – пише Бен Джуда. - Сьогодні, за даними Міжнародного валютного фонду, до 5 відсотків світового ВВП — це відмиті гроші, і лише 1 відсоток з них коли-небудь виявляється. Ніколи ще не було простіше чи безпечніше бути клептократом. Глибинні, структурні двигуни глобалізації фактично сприяють авторитаризму. Капітал тепер не тільки може маскуватися і безслідно зникати, але й гігантські суми грошей тепер приховано подорожують світом. Поступово це зробило західну фінансову систему гостинною для клептократів»(Judah, 2016,с.5).

І далі: «коли клептократ прагне захистити свої незаконно отримані та вразливі активи, йому на кожному кроці допомагають західні банкіри, юристи, бухгалтери та інші професіонали»(Judah, 2016,с.9).

Показово, що одразу після приходу до Президентства Дж. Байдена було розроблено спеціальний документ. Він репрезентує політичний план для досягнення того, що США терміново потребує зараз: комплексної стратегії протидії авторитарній корупції та глобальній клептократії. Перший розділ подає опис внутрішньої реформи, необхідної для захисту фінансової системи Америки. У другому розділі окреслено заходи боротьби з корупцією за кордоном, а в третьому – запропоновані ініціативи щодо відновлення глобального лідерства США у боротьбі з клептократією. В останньому розділі автори склали послідовний контрольний список, що містить 70 політичних рекомендацій як для виконавчої влади, так і для Конгресу(Chilli, Pepper, 2021).

Таким чином, вважаємо, що необхідно говорити про обов'язкову міжнародну складову будь-якої, незалежно від, так би мовити, «державної приналежності» клептократії.

Окремо необхідно сказати, про так званий формальний і неформальний механізм, який використовують клептократи. Економіко-правовий аналіз клептократії може використовувати інший підхід.

Показові в цьому напрямку значення висловлювань Р.Ф. Пустовійта. Він пише: «Інституціональними основами клептократичної економіки є корупційна база устрою влади і тотожна йому політична еліта, представники якої небезпечно порушують суспільні формальні інститути, використовують свої владні повноваження для швидкого збагачення і зміцнення власних ключових позицій у суспільстві» (Пустовійт, 2015, с.27).

В той же час, Р.Ф. Пустовійт вважає, що «фактична влада належить групі осіб, які публічно не демонструють свою справжню домінуючу роль у суспільстві, але справляють реальний корупційний вплив на державні фінанси, одержують доходи від незаконних трансакцій і мають достатньо вагомий результат у сфері політичних та економічних процесів» (Пустовійт, 2015, с.27).

Проте лишається незрозумілим, чи таким чином порушують, або фактично управляють політичними та економічними процесами.

Вважаємо, що використання клептократією «суспільних формальних інститутів» не зводиться до їх порушення. Можливо також їх легальне використання в рамках зручних тією чи іншою мірою норм законодавства, а також дія через посередників, які власне і знаходяться при владі.

В той же час, згідні з висловлюванням Р.Ф. Пустовійта що в окреслених умов саме концепції інституціональної економіки можуть бути застосовані для дослідження інститутів, здатних протидіяти генезису клептократичної економіки. При цьому на першочергову увагу заслуговують ті формальні та неформальні інститути, дослідження яких дозволяє зрозуміти ті інституціональні мотиви, що створюють умови для недемократичної влади клептократичної квазіеліти і надають можливості для

викоренення корупційних факторів в економіці (Пустовійт, 2015, с. 27-28).

Висновки. Відповідно до багатоваріантності проявів самого явища для дослідження клептократії слід застосувати міждисциплінарний підхід. Різноманітний причинний комплекс робить його предметом досліджень для політологів, юристів, державних управлінців, соціологів, істориків, економістів та філософів.

Використання економіко-правового підходу свідчить, що економічні реалії при клептократії не відповідають їх юридичному закріпленню.

Клептократія у багатьох сучасних дослідженнях – це швидше ідеологічне кліше, що позначає такий політичний режим, при якому основні державні рішення мотивовані, в першу чергу, безпосередньою матеріальною зацікавленістю вузької групи осіб, які ці рішення приймають.

Отже предметне наповнення характеристики клептократії вимагає вказівки на конкретні риси цього явища. Вивчення відповідних точок зору свідчить про те, що для клептократії характерна корупція, лобізм та нехтування виконанням довгострокових цілей.

Вважаємо, що необхідно говорити про обов'язкову міжнародну складову будь-якої, незалежно від, так би мовити, «державної приналежності» клептократії. Використання клептократією «суспільних формальних інститутів» не зводиться до їх порушення. Можливо також їх легальне використання в рамках зручних тією чи іншою мірою норм законодавства, а також дія через посередників, які власне і знаходяться при владних структурах політичного та економічного керівництва.

Бібліографічний список:

- Вовк, Д.О. та Єфіменко, І.А., 2011. Економіка і право: проблеми розуміння співвідношення. *Вісник національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*, [онлайн] 5, сс.135-146. Доступно: <<http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/2-135-146.pdf>>
- Кононенко, Ю. та Джолос, С., 2020. Демократія – влада більшості або технологія циркуляції політичних еліт? *Публічне право*, [онлайн] 3, сс.28-44. Доступно: <<https://www.publichne-pravo.com.ua/files/39/pdf/3.pdf>>
- Лопушинський, І.П., 2016. Клептократія як влада злодіїв: чинники формування та шляхи запобігання. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*, [онлайн] 1. Доступно: <https://el-zbirn-du.at.ua/2016_1/7.pdf>
- Петінова, О.Б., 2018. Економічна поведінка: специфіка міждисциплінарного дискурсу вивчення. *Габітус*, [онлайн] 6, сс.106-109. Доступно: <<http://habitus.od.ua/journals/2018/6-2018/20.pdf>>
- Пустовійт, Р.Ф., 2015. Інституціональні фактори клептократичної економіки. *Економіка України*, [онлайн] 12, сс.26-38. Доступно: <<http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000490200>>
- Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, 2014. *Верховна Рада України*, [онлайн] Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text>
- Хвиля, 2024. *Клептократія в Україні*. [онлайн] Доступно: <<https://hvylya.net/uk/analytics/301609-kleptokratiya-v-ukraine>>
- Юрист в Польщі, 2017. *Крадіжка як злочин в Польщі: кримінальне право Польщі*. [онлайн] Доступно: <<https://yurystvpolski.pl/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BA%D0%B0-%D1%8F%D0%BA->>

- %D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD-%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96/>
- Chilli, Pepper, 2021. Counteracting Global Kleptocracy: a new US strategy to combat authoritarian corruption. *Newssky.com.ua* [онлайн] Доступно: <<https://newssky.com.ua/en/protivodejstvie-globalnoj-kleptokratii-novaya-strategiya-ssha-po-borbe-s-avtoritarnoj-korruptciej/>>
- Judah, B., 2016. *The Kleptocracy Curse: Rethinking Containment*. [онлайн] Доступно: <<https://www.hudson.org/foreign-policy/the-kleptocracy-curse-rethinking-containment>>
- Laffer, A.B., 2004. The Laffer Curve: Past, Present, and Future. *Executive Summary Backgrounder*, 1765. The Heritage Foundation.

References:

- Counteracting Global Kleptocracy: a new US strategy to combat authoritarian corruption, n.d. By Chilli Pepper. [online] Available at: <<https://newssky.com.ua/en/protivodejstvie-globalnoj-kleptokratii-novaya-strategiya-ssha-po-borbe-s-avtoritarnoj-korruptciej/>>
- Judah, B., 2016. *The Kleptocracy Curse: Rethinking Containment*. [онлайн] Доступно: <<https://www.hudson.org/foreign-policy/the-kleptocracy-curse-rethinking-containment>>
- Khvyliya, 2024. *Kleptokratiia v Ukraini [Kleptocracy in Ukraine]*. [online]. Available at: <<https://hvyliya.net/uk/analytics/301609-kleptokratiya-v-ukraine>> (in Ukrainian).
- Kononenko, Yu. ta Dzholos, S., 2020. Demokratsiia – vlada bilshosti abo tekhnolohiia tsyrkuliatsii politychnykh elit? [Democracy – majority rule or a technology for the circulation of political elites?]. *Publichne pravo*, [online] 3, pp.28-44. Available at: <<https://www.publichne-pravo.com.ua/files/39/pdf/3.pdf>> (in Ukrainian).
- Laffer, A.B., 2004. The Laffer Curve: Past, Present, and Future. *Executive Summary Backgrounder*, 1765. The Heritage Foundation.
- Lopushynskiy, I.P., 2016. Kleptokratiia yak vlada zlodiv: chynnyky formuvannia ta shliakhy zapobihannia [Kleptocracy as the power of thieves: factors of formation and ways of prevention]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, [online] 1. Available at: <https://el-zbirn-du.at.ua/2016_1/7.pdf> (in Ukrainian).
- Petinova, O.B., 2018. Ekonomichna povedinka: spetsyfika mizhdystsyplinarnoho dyskursu vyvchennia [Economic behavior: the specifics of the interdisciplinary discourse of study]. *Habitus*, [online] 6, pp.106-109. Available at: <<http://habitus.od.ua/journals/2018/6-2018/20.pdf>> (in Ukrainian).
- Pustovit, R.F., 2015. Instytutsionalni faktory kleptokratychnoi ekonomiky [Institutional factors of a kleptocratic economy]. *Ekonomika Ukrainy*, [online] 12, pp.26-38. Available at: <<http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000490200>> (in Ukrainian).
- Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part], 2014. *Verkhovna Rada Ukrainy*, [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (in Ukrainian).
- Vovk, D.O. ta Yefimenko, I.A., 2011. Ekonomika i pravo: problemy rozuminnia spivvidnoshennia [Economics and law: problems of understanding the relationship]. *Visnyk natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho*, [online] 5, pp.135-146. Available at: <[90](http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/2-</p>
</div>
<div data-bbox=)

135-146.pdf> (in Ukrainian).

Yuryst v Polshchi, 2017. *Kradizhka yak zlochyn v Polshchi: kryminalne pravo Polshchi [Theft as a crime in Poland: Polish criminal law]*. [online] Available at: <<https://yurystvpolshi.pl/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%B6%D0%BA%D0%B0-%D1%8F%D0%BA-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD-%D0%B2-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96/>> (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редколегії 15.04. 2025 р.

R.Kutuzov

A. Попов

MODERN KLEPTOCRATIC MODEL OF STATE: LEGAL AND ECONOMIC ASPECTS

The article analyzes the doctrinal definitions of the concept of the kleptocratic model of the state, and also classifies the mechanism of its application. A scheme of the kleptocratic mechanism of state administration is proposed for discussion.

According to the authors, in accordance with the multivariate manifestations of the phenomenon itself, an interdisciplinary approach should be used to study kleptocracy. The multifaceted causal complex makes it a subject of research for political scientists, lawyers, public administrators, sociologists, historians, economists and philosophers.

Criticizing the thesis about the obligatory nature of kleptocratic features in democratic forms of public administration, the authors, at the same time, believe that the economic realities of kleptocracy do not correspond to their legal consolidation.

Kleptocracy not only undermines the prospects of attracting foreign investment, but also actively uses the international relations of the state to its advantage.

Thus, it is necessary to talk about the mandatory international component of any, regardless of, so to speak, "state affiliation" kleptocracy. The so-called formal and informal mechanisms used by kleptocrats deserve special attention.

Keywords: *kleptocracy, internal factors of kleptocracy, external factors of kleptocracy, formal and informal institutions of power in kleptocracy, corruption, public funds, lobbying, political regime, kleptocratic quasi-elite.*